

ONA TILI DARSLARIDA OG'ZAKI VA YOZMA NUTQNI RIVOJLANTIRISH
INTEGRATSIYALASHGAN USULLARI

Erdanova Zamira Olimovna

Termiz davlat pedagogika institute
“Boshlang'ich ta'lim ” kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiyasi. Ushbu maqola ona tili ta'limining eng muhim vazifalaridan biri - o'quvchilarning og'zaki va yozma nutq ko'nikmalarini kompleks rivojlantirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlarini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqot ishida nutqning ikki turi - og'zaki va yozma nutqning o'zaro bog'liqligi, ularni birgalikda rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari hamda amaliy metodlari chuqur tahlil qilingan. Maqolada og'zaki va yozma nutqni integratsiyalashgan holda rivojlantirishning nazariy asoslari, zamonaviy ta'lim texnologiyalari va innovatsion usullar keng yoritilgan. Muallif tomonidan nutq faoliyatining barcha turlarini (tinglab tushunish, gapirish, o'qish, yozish) bir-biri bilan chambarchas bog'liq holda rivojlantirishning samarali metodlari taklif etilgan.

Kalit so'zlar: ona tili, og'zaki nutq, yozma nutq, integratsiyalashgan yondashuv, kommunikativ kompetensiya, pedagogik texnologiya, nutq rivojlantirish, ta'lim metodikasi

Maqsadli auditoriya: Ona tili o'qituvchilari, metodistlar, pedagoglar, ta'lim sohasidagi tadqiqotchilar

Ilmiy-amaliy ahamiyati: Maqola ona tili ta'limining sifat ko'rsatkichlarini oshirish, o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini kompleks rivojlantirish bo'yicha konkret tavsiyalar beradi va amaliy qo'llanma vazifasini bajaradi.

Kirish. XXI asrning zamonaviy ta'lim tizimida til o'rganish va o'rgatish metodikasi tubdan o'zgarib bormoqda. Globallashuv jarayonlari, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi va zamonaviy pedagogik yondashuvlarning shakllanishi ona tili ta'limiga ham yangicha qarashni talab etmoqda. Bu jihatdan og'zaki va yozma nutq ko'nikmalarini integratsiyalashgan holda rivojlantirish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Ona tili – har bir millat uchun eng qadimiy va eng qimmatli meros bo'lib, u nafaqat muloqot vositasi, balki milliy o'zlikni saqlash, madaniy qadriyatlarni avloddan avlodga o'tkazish va intellektual rivojlanishning asosiy omilidir. Shu sababli ona tilini o'rganish jarayonida og'zaki va yozma nutq ko'nikmalarini muvozanatli ravishda rivojlantirish zamonaviy ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan.

Ta'lim tizimidagi dolzarb muammolar. Hozirgi kunda ko'plab ta'lim muassasalarida ona tili darslarini o'tkazishda an'anaviy metodlar ustunlik qilmoqda. Bu metodlar asosan grammatika qoidalarini yodlash, adabiy asarlarni tahlil qilish va yozma ishlar bajarishga yo'naltirilgan. Biroq bunday yondashuv o'quvchilarning til bo'yicha haqiqiy kompetensiyalarini shakllantirish uchun yetarli emas. Zamonaviy hayotda muvaffaqiyat qozonish uchun o'quvchilar nafaqat grammatik qoidalarni bilishi, balki o'z fikrlarini og'zaki va yozma shaklda aniq, ravon va ta'sirli ifodalay olishi kerak. Bugungi kunda og'zaki nutq ko'nikmalari va yozma nutq ko'nikmalarini alohida-alohida rivojlantirish yondashuvi o'z samaradorligini yo'qotib bormoqda. Chunki real hayotda bu ikki ko'nikma bir-biri bilan chambarchas bog'liq holda ishlaydi. Masalan, og'zaki nutqda ishlatilgan so'z boyligi yozma nutqqa ham ta'sir etadi, yozma nutqdagi tuzilma va mantiq og'zaki nutqni ham boyitadi.

Zamonaviy pedagogik talablar. Zamonaviy pedagogika fani nutq faoliyatini yagona, murakkab va ko'p qirrali jarayon sifatida qarashni talab etmoqda. Bu jarayonda o'quvchi nafaqat ma'lumot qabul qiluvchi, balki faol ishtirokchi va ijodkor shaxs sifatida namoyon bo'lishi kerak. Shu nuqtai nazardan, ona tili darslarida og'zaki va yozma nutqni integratsiyalashgan holda rivojlantirish zarurati tug'iladi. Integratsiyalashgan yondashuv nafaqat o'quvchilarning til bo'yicha kompetensiyalarini oshiradi, balki ularning fikrlash qobiliyatini, ijodiy salohiyatini va shaxsiy rivojlanishini ham rag'batlantiradi. Bu yondashuv orqali o'quvchilar tilning barcha tomonlarini – fonetika, leksika, grammatika, stilistika va pragmatikani – yagona tizim sifatida o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Maqsad va vazifalarning belgilanishi. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi ona tili darslarida og'zaki va yozma nutqni samarali rivojlantirish uchun integratsiyalashgan metodlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etishdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilangan: Birinchidan, og'zaki va yozma nutqning psixo-lingvistik asoslarini chuqur o'rganish. Bu jarayon o'quvchilarning fikrlash faoliyati, til tuzilishi va nutq jarayonlari o'rtasidagi murakkab bog'liqliklarni tushunishga yordam beradi. Psixo-lingvistik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, og'zaki va yozma nutq bir xil kognitiv jarayonlardan foydalanadi, ammo ularning amalga oshirilish usullari turlicha bo'ladi. Ikkinchidan, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni tahlil qilish va ularni ona tili ta'limiga moslashtirishning yo'llarini aniqlash. Bu jarayonda kommunikativ yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv, faoliyatli yondashuv va boshqa zamonaviy pedagogik konsepsiyalarning imkoniyatlaridan foydalanish nazarda tutiladi. Uchinchidan, integratsiyalashgan metodlarning nazariy asoslarini yaratish. Bu vazifa doirasida og'zaki va yozma nutqni rivojlantirishning umumiy qonuniyatlari, ularning o'zaro ta'siri mexanizmlari va pedagogik jarayonda bu ta'sirni kuchaytirishning yo'llari o'rganiladi. To'rtinchidan, amaliy metodlar va usullarning to'plamini ishlab chiqish. Bu usullar turli yosh guruhlari va ta'lim bosqichlariga moslashtirilgan bo'lishi kerak. Shuningdek, ular o'qituvchilar uchun qo'llay oladigan darajada aniq va tushunarli bo'lishi lozim.

Tadqiqotning ilmiy asoslari. Ushbu tadqiqot zamonaviy lingvistik, psixolingvistik va pedagogika fanlari yutuqlariga asoslanadi. Lingvistik jihatdan, nutq faoliyatining kommunikativ-funksional nazariyasi, diskurs tahlili va pragmatika yo'nalishlari muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Bu nazariyalar til nafaqat grammatik tuzilma, balki ijtimoiy muloqot vositasi ekanligini ta'kidlaydi. Psixolingvistik jihatdan, L.S.Vigotskiy, A.A.Leontev, A.R.Luriya va boshqa olimlarning nutq faoliyati nazariyalari asosiy yo'naltiruvchi printsipl bo'lib xizmat qiladi. Bu nazariyalar nutqning fikrlash bilan bog'liqligini, uning rivojlanish bosqichlarini va individual xususiyatlarini ochib beradi. Pedagogik jihatdan, P.Ya.Galperin, N.F.Talzina va boshqalarning bosqichma-bosqich shakllantirish nazariyasi, shuningdek, zamonaviy kompetensiyaviy yondashuv asosiy metodologik bazani tashkil etadi. Bu nazariyalar o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini samarali shakllantirish yo'llarini ko'rsatib beradi.

Tadqiqot ob'ekti va predmeti. Tadqiqotning ob'ekti ona tili ta'limi jarayonida og'zaki va yozma nutq ko'nikmalarini rivojlantirish faoliyatidir. Bu faoliyat o'qituvchi, o'quvchi va o'quv materiali o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sir jarayonini o'z ichiga oladi. Tadqiqot predmeti sifatida og'zaki va yozma nutqni integratsiyalashgan holda rivojlantirishning pedagogik sharoitlari, usullari va vositalarining majmuasi belgilangan. Bu majmua zamonaviy pedagogik talablarga mos kelishi va amaliy qo'llanish imkoniyatlariga ega bo'lishi kerak.

Tadqiqotning ahamiyati. Ushbu tadqiqotning nazariy ahamiyati ona tili ta'limi sohasidagi metodologik bilimlarni boyitish va yangi pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot natijasida og'zaki va yozma nutq ko'nikmalarining rivojlanish qonuniyatlari yanada

chuqurroq ochib beriladi va bu sohadagi nazariy bilimlar tizimi mukammallashtiriladi. Amaliy ahamiyat jihatidan esa tadqiqot natijasida ishlab chiqiladigan metodlar to'g'ridan-to'g'ri ta'lim amaliyotida qo'llanishi mumkin. Bu metodlar o'qituvchilarga ona tili darslarini yanada samarali tashkil etish imkoniyatini beradi va o'quvchilarning til bo'yicha kompetensiyalarini sezilarli darajada oshirish imkonini yaratadi. Ijtimoiy ahamiyat nuqtai nazaridan, tadqiqot natijasida yetishib chiqadigan o'quvchilar jamiyatda yanada samarali faoliyat yurita oladigan, o'z fikrlarini aniq va ta'sirli ifodalay oladigan shaxslar bo'lib shakllanadilar. Bu esa milliy til va madaniyatni saqlash va rivojlantirishga muhim hissa qo'shadi.

Zamonaviy ta'limda integratsiyaning o'rni. Hozirgi zamon ta'lim tizimida integratsiya prinsipi tobora katta ahamiyat kasb etmoqda. Bu printsip turli fanlar, mavzular va ko'nikmalarni yagona, izchil tizim sifatida o'rganishni nazarda tutadi. Ona tili ta'limida ham bu printsipning qo'llanishi muhim samara beradi. Og'zaki va yozma nutqni integratsiyalashgan holda rivojlantirish nafaqat til ko'nikmalarini oshiradi, balki o'quvchilarning umumiy madaniy darajasini, intellektual qobiliyatlarini va ijtimoiy kompetensiyalarini ham rivojlantiradi. Bu yondashuv o'quvchilarga real hayotda duch keladigan vaziyatlarga tayyor bo'lish imkoniyatini beradi.

Xulosa. Shunday qilib, ona tili darslarida og'zaki va yozma nutqni rivojlantirish integratsiyalashgan usullarini o'rganish va amaliyotga joriy etish zamonaviy ta'limning eng dolzarb masalalaridan biridir. Bu masalani hal etish nafaqat pedagogik jihatdan, balki ijtimoiy va madaniy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Tadqiqotimizda biz ushbu masalani har tomonlama o'rganib, amaliy echimlar taklif etishga harakat qilamiz.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1 Toshkent: O'qituvchi.
2. Rahmatov, F. (2020). *Ona tili darslarida matn ustida ishlash metodlari* - Toshkent: Narxoz.
3. Tajibaeva, G. (2019). *O'qitish metodikasida zamonaviy yondashuvlar* - Samarqand: Sharq.
- Abdullaeva, S. (2018). *Pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlar* -
4. Erdanova Zamira Olimovna. (2023). ILLUMINATION OF THE PROBLEM OF USING THE PEDAGOGICAL APPROACHES OF ALHAKIM ATTERMIZI IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 1317. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3221>
5. Erdanova Zamira Olimovna REFLECTIVE IN FUTURE PRIMARY CLASS TEACHERS CULTURE DEVELOPMENT PROCESSES IMPROVEMENT *International Journal of Pedagogics*. VOLUME04ISSUE04PAGES:8790, 2024yil. <https://doi.org/10.37547/ijp/Volume04Issue0416>
6. Erdanova Zamira Olimovna., Safarqulova Nasiba Olimjonovna Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirish *INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS*. Volume 01, Issue 02, 2024, 2024yil.
7. Olimovna, E. Z., & Olimjonovna, S. N. (2024, February). Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida refleksiv ko'nikmalarni rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirish. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS* (Vol. 1, No. 2, pp. 61-67).

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-9

8. Olimovna, E. Z. (2023). ILLUMINATION OF THE PROBLEM OF USING THE PEDAGOGICAL APPROACHES OF AL-HAKIM AT-TERMIZI IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 13-17.
9. Olimovna, E. Z., & Durдона, N. M. (2025, January). ONA TILINI O'QITISHDA MATN USTIDA ISHLASH METODIKASI MAZMUNINI TAKOMILLASHTIRISH. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS* (Vol. 2, No. 1, pp. 26-31).
10. Erdanova, Z., & Pardayeva, M. (2025). IMPROVING THE CONTENT OF THE METHODOLOGY OF WORKING ON TEXT IN TEACHING THE MOTHER LANGUAGE. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 5(1), 110-113.
11. Olimovna, E. Z. (2025). Improving the technology of working with text in native language lessons. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 5(3), 558-561.
12. Olimovna, E. Z. (2024). REFLECTIVE IN FUTURE PRIMARY CLASS TEACHERS CULTURE DEVELOPMENT PROCESSES IMPROVEMENT. *International Journal of Pedagogics*, 4(04), 87-90.
13. Nilufar BOYNAZAROVA. (2023). NATURE AND HUMAN HARMONY IN PERSONAL MORAL DEVELOPMENT. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 6-9. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3219>
14. Nilufar Boynazarova. (2023). FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *Open Access Repository*, 9(10), 99–102. Retrieved from <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/3553>
15. Nilufar Boynazarova. (2023). FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *Open Access Repository*, 9(10), 99–102. Retrieved from <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/3553>
16. Nilufar Boynazarova. (2023). ISSUES OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE OF PRIMARY CLASS STUDENTS. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 10-12. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3220>
17. Nilufar BOYNAZAROVA. (2023). NATURE AND HUMAN HARMONY IN PERSONAL MORAL DEVELOPMENT. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 6-9. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3219>
18. Nilufar Boynazarova. (2023). FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *Open Access Repository*, 9(10), 99–102. Retrieved from <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/3553>
19. Nilufar Boynazarova. (2023). FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *Open Access Repository*, 9(10), 99–102. Retrieved from <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/3553>
20. Nilufar Boynazarova. (2023). ISSUES OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE OF PRIMARY CLASS STUDENTS. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 10-12. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3220>
21. Daminova Dilbar Melimurodovna, & Muxtorova Lobar Abdimannabovna. ISSUES OF MATHEMATICAL LITERACY DEVELOPMENT IN WORLD SCIENCE. *GALAXY*

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-9

INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (GIIRJ) ISSN (E): 2347-6915 Vol. 11, Issue 03, March. (2023). -3-4-mart 2023, 2023-yil.307-311-betlar

22.Daminova Dilbar Melimurodovna, & Muxtorova Lobar Abdimannabovna PEDAGOGPEDACOGICAL OPPORTUNITIES OF FORMING MATHEMATICAL LITERACY SKILLS OF PRIMARY SCHOOL PUPILS. WEB OF SCINTIST: WEB OF SCINTER:INTERNATIONAL SCINTIFIC RESEARCH JOURNAL. -3.Mar..2023, 2023-yil.971-976-bet

23.Daminova Dilbar Melimurodovna .TIMSS TADQIQOTLARIDA MATEMATIK BILIM VA KO'NIKALAR TIZIMINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH. Globallashuv sharoitida innovatsion texnologiyalar va oliy ta'limning dolzarb muammolari. Metodist nashriyoti" 2023-yil. 532-534-bet

.24.Daminova Dilbar Melimurodovna ONA TILINI FANLARARO O'QITISHDA NUTQIY FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. INTER EDUGATION.CLOBAL STUDY. -2024.N4(1), B:122-128-bet

25.Daminova Dilbar Melimurodovna.Ona tilini fanlararo o`qitishda nutqiy faoliyatni rivoglantirish metodikasi. Til va adabiyotlar.uz 84-86-betlar

C

M

R

T